

3. קביעת רגע המוות

אני קורא את הכותרת "קביעת רגע המוות" ובכלל לא מבין מה הבעיה - הרי כשאדם מת הוא מת! לא? איזו התלבטות יש בנושא?

ובכן הנושא הזה אינו פשוט בכלל; לפעמים כאשר אדם נפגע ממחלה או מתאונה גזע המוח שלו (האחראי לפעולתן של כל מערכות הגוף) מפסיק לפעול. מצב זה מכונה "מוות מוחי". מבחינה רפואית משנקבע "מוות מוחי" האדם נחשב למת לכל דבר. לעתים, מחברים את החולה למכשירי החייאה המפעילים באופן מלאכותי את לבו ואת ראותיו. ללא מכשירים אלה גם לבו וראותיו היו מפסיקים לפעול מיד, מכשירי החייאה יכולים להאריך את פעולתם של איברים אלה בכמה ימים ואפילו בכמה שבועות גם לאחר שנקבע "מוות מוחי".

ואיך כל זה קשור לתרומת איברים?

יש איברים שניתן להנציל למטרת השתלה רק כאשר לבו של התורם עדיין פועם, אפילו באופן מלאכותי. מכאן השאלה - כיצד מתייחסת ההלכה היהודית למצב של "מוות מוחי"? האם היא מקבלת את הקביעה הרפואית שהוא מוות לכל דבר? או שמא היא קובעת שאדם נחשב למת רק מרגע שהפסיק לנשום ולבו חדל מלפעום ("מוות לבבי")? מי שמחזיק בדעה השנייה, עשוי לראות בניתוח להנצלת איברים מתורם שלבו טרם נדם - הקדמת מוות, הריגה ואפילו רצח!

לסיכום: אין כאן היתר כי אם מצווה

תרומת איברים לאחר המוות היא בגדר פיקוח נפש ויש לעודדה בתנאי שהמוות נקבע על פי הקריטריונים שנזכרו. רצוי ומומלץ לשאת כרטיס תורם; דבר זה מונע אי־בהירות משפטית והלכתית לאחר המוות.

אם כן, לא זו בלבד שמותר ליהודי לצוות את איבריו להשתלה לאחר מותו, אלא מצווה עליו לעשות כן כדי להציל נפש אחת או נפשות רבות, וכפי ששינו במשנה (סנהדרין ד, ו) "כל המקיים נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא".

- נסו להסביר את המשפט "כל המקיים נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא".

השתלות לב, כבד וריאות הן מסובכות יותר מבחינת הלכתית. מצד אחד, לפי התלמוד והפוסקים, מותו של אדם נקבע על פי הפסקת נשימתו ופעימת לבו.

מצד שני, איברים אלו ניתנים להשתלה רק אם הם נלקחים במצב שבו לבו של התורם עדיין פועם.

מכאן שחייבים להוציא איברים אלו מגוף התורם כשעל פי ההגדרה ההלכתית הוא עדיין חי - ואז יש כאן חשש לרצח!

פתרון לבעיה זו נמצא בשנת תשמ"ו בהתפתחות טכנולוגיה רפואית שאפשרה למדוד לא רק את "מותו של המוח" אלא גם את "מותו של גזע המוח", השולט גם במערכת הנשימה. לאחר התפתחות זו התירו כמה פוסקי הלכה חשובים (כמו הרב משה פיינשטיין לפי עדות בני משפחתו, הרב שאול ישראל והרב יהודה גרשוני) וכן הרבנות הראשית לישראל, השתלות לב. הרבנות הראשית קבעה תנאים לאישור השתלות לב, ובהם:

- הפסקה מוחלטת של הנשימה הטבעית.

- הוכחות חד־משמעיות של הרס גזע המוח באמצעות בדיקות מדעיות.

משנת 1987 מתבצעות בבתי החולים בארץ השתלות לב על פי קריטריונים אלה.

עכשיו אני מבין, בזכות האפשרות לוודא את מות גזע המוח הסכימו חלק מהפוסקים לקבל את הגדרת המוות המוחי גם להלכה. בעקבות התפתחות זאת התירו כמה פוסקים להנציל לב, כבד וריאות מגופו של חולה לאחר שנקבע שמת "מוות מוחי".

כדאי לדעת:

הרב דוד גולינקין שפסק ההלכה שלו הובא כאן, פסק שגם מבחינה הלכתית "מוות מוחי" הוא מוות לכל דבר, לכן לדעתו תרומת איברים אינה בשום אופן רצח, או קיצור חייו של גוסס. אנשי מוסר ודת רבים מקבלים גם הם דעה זו ומתירים תרומת איברים חיוניים מן המת.

אולם חשוב לציין שדעה זו אינה מקובלת על כל פוסקי ההלכה וישנם רבנים המתנגדים לתרומת איברים לפני מות הלב.

משפחות שיקרים הוגדר כמי שמת "מוות מוחי" ואותר כמועמד לתרומת איברים (בין אם הביע בחייו את הסכמתו לתרום את איבריו לאחר מותו ובין אם לאו), מתייעצות לעתים עם רבנים או עם אנשי רוח. כדאי לדעת שבהתייעצויות אלה הן עשויות לשמוע את שתי הגישות ולקבל עצות שונות כיצד לנהוג.